

Мусієнко А.В., к.ю.н., доцент,
Парубець К.А.,

здобувачка вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня,
Державний університет інфраструктури та технологій,
м. Київ, Україна

АКТУАЛЬНІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЕКОЦИДУ В УКРАЇНІ, СПРИЧИНЕНОГО РОСІЙСЬКОЮ АГРЕСІЄЮ: МІЖНАРОДНИЙ КОНТЕКСТ

Після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну в 2022 р., крім прямих воєнних злочинів, російська федерація вчиняє ще і масу інших злочинних діянь. Не останнє місце займають екологічні злочини, які можна охарактеризувати як екоцид.

З початком агресії Російської Федерації проти України у 2014 році навколишнє середовище перетворилося на одну з жертв збройного конфлікту. Станом на січень 2024 року «Збитки, завдані навколишньому середовищу внаслідок російської агресії проти України, оцінюються вже в понад 2,2 трлн грн, а кількість злочинів проти природи сягнула 3,6 тис. випадків» [1]. Сума збитків включає шкоду, завдану атмосферному повітрю, надрам, лісу, об'єктам природно-заповідного фонду, флорі та фауні, а також земельним і водним ресурсам. Враховуючи такі серйозні обсяги шкоди та її характер, у публічному просторі лунають заклики про притягнення РФ до відповідальності за вчинення злочину екоциду [2].

Кримінальний кодекс України в ст. 441 визначає екоцид, як масове знищення рослинного або тваринного світу, отруєння атмосфери або водних ресурсів, а також вчинення інших дій, що можуть спричинити екологічну.

Знайшовши законодавче закріплення у національному кримінальному законі (ст. 441 Кримінального кодексу України), екоцид не отримав свого закріплення у міжнародному кримінальному праві. Він не визнаний злочином ні у Римському статуті Міжнародного кримінального суду, ні у будь-якому іншому міжнародному нормативно-правовому акті. Станом на сьогодні злочини росіян проти довкілля можуть розслідуватися Міжнародним кримінальним судом як воєнні злочини [3, с. 152].

«Ми прагнемо добитися справедливості, а це означає покарати росію як державу й отримати компенсації, а також притягнути до відповідальності причетних до злочинів проти довкілля – як з командно-керівного складу, так і виконавців» [4].

«Російська агресія кидає виклик не лише Україні, а й усій системі міжнародного права та глобальної безпеки. Найкраща відповідь на цей

виклик – довести, що ми не просто декларуємо наші цінності, а й готові їх захищати. В тому числі у залах судів» [4].

На думку авторів, заслуговує на увагу позиція науковців про включення злочину екоциду до Римського статуту, оскільки серйозна шкода, яка завдається довкіллю під час збройних конфліктів, ще в певній мірі охоплюється положеннями Римського статуту, а от така шкода, що завдається в мирний час, випадає з-під юрисдикції МКС. Отже, нагальною необхідністю сьогодні є доповнення Римського статуту п'ятим злочином – екоцид. Внесення подібних змін до Римського статуту підтримано ПАРЄ (Резолюція ПАРЄ «Вплив збройних конфліктів на довкілля» від 5 січня 2023 року). Важливо не лише покарати рашистів за всі злочини екоциду, вчинені в Україні, починаючи з 2014 року, але й змусити державу-терориста відшкодувати всю заподіяну екологічну шкоду [3, с. 158].

Але найбільший виклик – відсутність прецедентів і практики застосування цих законів у масштабах міжнародного права [4].

Враховуючи все вищевикладене, на думку авторів, одним з перспективних шляхів реалізації покарання для РФ за екоцид в Україні має бути «Формула миру», яку запропонував Президент України Володимир Олександрович Зеленський. *«У пункті 8 Формули миру Володимира Зеленського передбачено припинення екоциду та компенсація Україні за шкоду довкіллю. І процес реалізації цього пункту вже розпочався»* [5].

Література

1. Україна вже зафіксувала 3,6 тис. злочинів російських окупантів проти довкілля і 2,2 трлн грн збитків від їхньої агресії - глава Мінприроди. URL: <https://interfax.com.ua/news/economic/963998-amp.html>

2. Як писати про злочини проти довкілля? Чому екоцид – це не воєнний злочин? URL: <https://krymbezpravil.org.ua/materialy/yak-pysaty-pro-zlochyny-proty-dovkillia-chomu-ekotsyd-tse-ne-voienyny-zlochyn/>

3. Екоцид у національному та міжнародному кримінальному праві: сучасні виклики та перспективи нормативно-правового регулювання. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/286116/280145>

4. Вікторія Літвінова. Створити прецедент: Україна першою у світі розслідує воєнні злочини проти довкілля. URL: <https://interfax.com.ua/news/blog/945034.html>

5. Як війна впливає на довкілля України та Європи: Міндовкілля з партнерами презентувало перше інфографічне дослідження. URL: <https://mepr.gov.ua/yak-vijna-vplyvaye-na-dovkilliya-ukrayiny-ta-yevropy-mindovkilliya-z-partneramy-prezentovalo-pershe-infografichne-doslidzhennya/>